

gezien de ontzettende uithongering nog niet voldoende zou zijn' – men treft vooral bij hem en zijn medeleden van de Joodse Coördinatie-Commissie het rusteloze streven aan om van alle mogelijkheden tot hulpverlening gebruik te maken. Dat streven heeft in Londen ontbroken.

Wat Gans en de zijnen betreft, was daarbij van belang dat zij begin '45 nauwkeurig wisten hoe het er sinds de herfst van '44 met de gedeporteerden in Bergen-Belsen en Theresienstadt voorstond: geheel in afwijking namelijk van de beginselen die aan de *Endlösung der Judenfrage* ten grondslag lagen, waren in december '44 bijna veertienhonderd Hongaarse Joden en in januari '45 honderdzes-en-dertig andere Joden die Latijns-Amerikaanse passen bezaten, onder hen vele Nederlanders, in de gelegenheid gesteld, uit Bergen-Belsen naar Zwitserland te reizen en begin februari hadden ca. twaalfhonderd Joden uit Theresienstadt, onder wie vierhonderdzeven-en-dertig Nederlanders, hetzelfde kunnen doen.

Tot deze drie transporten had Himmler toestemming gegeven – zij pasten in zijn beleid.

*

Wat Himmlers beleid aangaat¹, willen wij beginnen met te herinneren aan de z.g. affaire-Joël Brand die wij reeds in deel 8 hebben beschreven (nl. in hoofdstuk 9 aan het slot van de paragraaf 'Hulp aan gedeporteerde Joden'). Wij herhalen daaruit dat, afgezien van de Bulgaarse Joden die door hun regering waren beschermd, in de lente van '44 één grote groep andere Europese Joden nog niet naar de gaskamers was gedeporteerd: de Hongaarse Joden, meer dan achthonderduizend in totaal. Op 8 mei '44 nu deed Eichmann, die als hoofd van het *Referat IV B 4* van het *Reichssicherheitshauptamt* als het ware de manager van de uitroeiing van het Europese Jodendom was, in Boedapest aan de plaatsvervangend voorzitter van de Zionistische organisatie in Hongarije, dr. Reszö Kasztner, en aan een tweede vooraanstaande Zionist, Joël Brand, de mededeling dat Duitsland bereid was, de *Krematoria* van Auschwitz-Birkenau op te blazen en, in groepen, één miljoen Europese Joden verlof tot emigratie te geven, mits de Geallieerden van hun kant een groot aantal goederen aan Duitsland zouden leveren, waaronder 10 000 militaire vrachtauto's die, aldus

¹ Onze algemene gegevens terzake ontlene wij aan de in 1977 in de *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte* verschenen studie van Yehuda Bauer: 'Onkel Saly – Die Verhandlungen zur Rettung der Juden, 1944–1945'.